

(ฉบับร่าง)

ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาของการเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC)

๑. หลักการและเหตุผล

ตามที่กลุ่มประเทศอาเซียนจะรวมกลุ่มกันเป็นสมาคมของประเทศ ๑๐ ประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งประกอบด้วย บรูไน กัมพูชา อินโดนีเซีย ลาว มาเลเซีย พม่า ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และเวียดนาม ทั้ง ๑๐ ประเทศเรียกวิถีชีวิตในพื้นที่ที่ทั้งภูมิภาคว่าเป็นประชาชนบ้านเดียวกัน เรียกเป็นทางการว่า “ประชาคมอาเซียน” หรือ “ASEAN Community-AC” ภายในปี พ.ศ.๒๕๖๓ ซึ่งประกอบด้วยสามเสาหลักสำหรับเสาหลักแรกคือประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) โดยมีเป้าหมายจะเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน มีการเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการ การลงทุน เงินทุน และแรงงานมีฝีมืออย่างเสรีเพื่อมุ่งให้อาเซียนเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มอำนาจการต่อรองในเวทีการค้าโลก และต่อมาผู้นำอาเซียนได้ลงนามในปฏิญญาเซบูว่าด้วยการเร่งรัดการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนภายในปี พ.ศ.๒๕๕๘ และเพื่อเร่งรัดเป้าหมายการจัดตั้งประชาคมอาเซียนให้เร็วขึ้นอีก ๕ ปี นอกจากประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC แล้ว ก็ยังมีอีกสองส่วนสำคัญที่นับว่าเป็นเสาหลักอีกสองเสาในการค้ำยันประชาคมอาเซียน คือเสาหลักประชาคมการเมืองและความมั่นคงอาเซียน (ASEAN Political-Security Community-APSC) และเสาหลักประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน (ASEAN Socio-Cultural Community-ASCC) ซึ่งการพัฒนาเศรษฐกิจของประชาคมอาเซียนนั้น จะละเลยเรื่องการเมืองและความมั่นคงอาเซียน สังคม และวัฒนธรรมในอาเซียนด้วยกันเองไม่ได้ จึงต้องสร้างความมั่นคง สร้างความเจริญรุ่งเรือง และดำรงวิถีชีวิตอันงดงามในประชาคมอาเซียนไปพร้อม ๆ กันด้วย

ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือดังกล่าวต้องส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรม การค้า และการบริการ อย่างแน่นอน ซึ่งจะเป็นทั้งในรูปแบบของโอกาสและอุปสรรคของผู้ผลิต และผู้บริโภค ซึ่งก็คือประชาชนในกลุ่มประชาคมอาเซียนนั่นเอง กลุ่มประเทศใน AEC นี้เป็นตลาดผู้บริโภคสินค้าที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศไทย มีโครงสร้างฐานการผลิต ทั้งด้านแรงงานและทรัพยากรทางธรรมชาติที่เป็นประโยชน์ต่อการขยายการลงทุน ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน นับเป็นการบูรณาการทางเศรษฐกิจที่มีความสำคัญกับประเทศไทยอย่างมาก เนื่องจากเป็นกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจที่มีความใกล้ชิดไทยมากที่สุด ประเทศสมาชิกอาเซียนหลายประเทศเป็นเพื่อนบ้าน มีพรมแดนติดกัน มีวัฒนธรรมที่คล้ายคลึง มีสินค้าและบริการที่สามารถเสริมซึ่งกันและกันได้ หรือมีสินค้าบริการที่คล้ายคลึงกัน การรวมกลุ่มเป็น AEC จะทำให้เกิดตลาดในภูมิภาคที่มีขนาดใหญ่ โดยสามารถนำจุดแข็งของแต่ละประเทศมาเสริมกับจุดแข็งของประเทศไทยเพื่อสร้างประโยชน์สูงสุดในการผลิต ส่งออก และบริการ นอกจากนี้ การเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจะช่วยให้ประเทศสมาชิกมีความเป็นปึกแผ่นและช่วยสร้างอำนาจการต่อรองในเวทีต่าง ๆ มากขึ้น นอกจากนี้ AEC จะช่วยส่งเสริมให้เกิดการขยายตัวในด้านการค้าและการลงทุนของไทย เนื่องจากการผลักดันมาตรการต่าง ๆ เพื่อเป็น AEC นั้น จะก่อให้เกิดการยกเลิกหรือลดอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาด ไม่ว่าจะเป็นอุปสรรคด้านภาษีหรือมาตรการทางการค้าอื่น ๆ ที่มีใช้ภาษี เพราะประเทศสมาชิกจะแสวงหาความร่วมมือเพื่อลด/ขจัดอุปสรรคต่าง ๆ เหล่านั้น รวมถึงอำนวยความสะดวกทางการค้าและการลงทุนระหว่างกัน อีกทั้งยังจะทำให้ผู้ประกอบการไทยได้เริ่มปรับตัวและเตรียมความพร้อมไปกับสภาวะแวดล้อมทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไปและใช้โอกาสที่เกิดจากการลดอุปสรรคทางการค้าและการลงทุนต่าง ๆ ให้เกิดประโยชน์อย่างเต็มที่ โดยเฉพาะสาขาที่ไทยมีความพร้อมและมีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง

ตามที่กล่าวมาในเบื้องต้นนั้น เป็นเรื่องของโอกาสของประเทศไทย ซึ่งก็ยังคงเป็นข้อกังขาอีกมากมาย สำหรับภาคธุรกิจ อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก และประชาชนของไทย ที่จะต้องเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค รวมทั้งจะต้องเป็นผู้ได้ประโยชน์ และเสียประโยชน์อีกด้วยในเวลาเดียวกัน ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าการเป็นผู้ได้ประโยชน์ และเสียประโยชน์นั้น แท้จริงแล้วคือธุรกิจจะรับบ้าง อุตสาหกรรมอะไรบ้าง และขนาดใด และถ้าได้ประโยชน์จริง ๆ แล้ว จะต้องพัฒนาไปในแนวทางไหน ถึงจะสร้างความแข็งแกร่งที่ยั่งยืนต่อไปได้ สำหรับในส่วนที่เสียประโยชน์ก็ต้องเร่งปรับตัวอย่างไร ถึงจะพลิกกลับมาเป็นประโยชน์ได้ โดยเฉพาะขั้นตอนการดำเนินการและการปฏิบัติตามในข้อตกลงหรือข้อผูกพันต่าง ๆ ที่ประเทศไทยได้ทำไปกับประเทศในกลุ่มสมาชิกจะเป็นผลดีมากกว่าผลเสียหรือไม่นั้น ยังเป็นที่กังขากับประชาชนอยู่มากปัจจุบันนี้ ซึ่งจริง ๆ แล้วก็ไม่มีใครทราบแน่ชัดว่าข้อมูลผูกพันต่าง ๆ นี้ มีความเข้มงวดมากไปจนจะต้องเสียมากกว่าได้ประโยชน์หรือที่แท้จริงข้อผูกพันอาจจะไม่ได้เปลี่ยนอะไรเลยก็เป็นได้

ดังนั้น ความสำคัญจึงอยู่ที่การวิเคราะห์ประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้เพื่อความชัดเจน และเผยแพร่ให้กับประชาชนของไทยได้รับรู้ถึงความจริงที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์กับตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ปัจจุบัน “การวิจัย” ถือเป็นเครื่องมือที่มีความสำคัญในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ๆ ของประเทศ ให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและความก้าวหน้าของเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อนำความรู้มาใช้หาแนวทางปรับปรุงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในประเทศให้ดีขึ้น ด้วยเหตุนี้สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ซึ่งเป็นหน่วยงานด้านการวิจัยและพัฒนาของประเทศ จึงได้จัดทำยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนาของการเป็นประเทศใน AEC เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านต่าง ๆ ในการเปิดรับกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว โดยการวิจัยและพัฒนาที่เป็นอีกกลไกหนึ่งที่ประเทศไทยและหลายประเทศนำมาใช้ในการเตรียมความพร้อมและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมของตน ต่อไป

๒. วิสัยทัศน์การวิจัย (Vision)

“การวิจัยเพื่อการเตรียมความพร้อมของประชาชนไทยในการเป็นประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างยั่งยืน”

๓. พันธกิจการวิจัย (Mission)

- ๑) ส่งเสริมการวิจัยด้านการสร้างความเข้าใจเพื่อการเตรียมความพร้อมให้กับภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ในการเป็นประเทศในประชาคมอาเซียน
- ๒) ส่งเสริมงานวิจัยเชิงปฏิบัติการที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ในกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพื่อการเป็นตลาดเดียว
- ๓) ส่งเสริมงานวิจัยเพื่อการเรียนรู้ภาษา สังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน
- ๔) ส่งเสริมงานวิจัยอื่น ๆ ที่สามารถช่วยสร้างความร่วมมือกับระหว่างประชาคมอาเซียนได้

๔. เป้าประสงค์ยุทธศาสตร์/กลยุทธ์การวิจัย (Research Strategic Goals)

กลยุทธ์ที่ ๑ การวิจัยด้านการสร้างความเข้าใจภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ในการเป็นประเทศในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

เป้าประสงค์ : สร้างงานวิจัยที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ได้จริงในภาครัฐ เอกชน และภาคประชาชน ประกอบด้วย ๖ แผนงานวิจัย ดังนี้

แผนงานวิจัย ๑ การวิจัยเพื่อศึกษาวิเคราะห์ผลกระทบจากเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เกี่ยวกับบทบาทและความสำคัญของธุรกิจระหว่างประเทศ รูปแบบและวัตถุประสงค์ในการดำเนินธุรกิจระหว่างประเทศ การบริหารธุรกิจข้ามชาติและการประเมินเลือกประเทศที่จะลงทุน ตลอดจนศึกษาสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจเทคโนโลยี ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมทางการค้า ประชากร การเมืองและกฎหมาย ที่มีผลกระทบต่อกรอบธุรกิจระหว่างประเทศ กลยุทธ์การค้าและการลงทุนระหว่างประเทศ การจัดการด้านการตลาดระหว่างประเทศ การประสานความร่วมมือเพื่อการแข่งขันในเวทีโลกของธุรกิจในประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน การค้าเงินตราระหว่างประเทศและข้อจำกัดในการแลกเปลี่ยนเงินตรา การบังคับและการควบคุมธุรกิจระหว่างประเทศของรัฐบาล และการปรับตัวภายใต้ข้อตกลงว่าด้วยการลงทุนอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement) ในแง่การคุ้มครองการลงทุนและอำนวยความสะดวกการลงทุนมากขึ้น ตลอดจนศึกษาถึงความเป็นไปได้ของผู้ประกอบการไทยที่จะดำเนินธุรกิจข้ามชาติในประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แผนงานวิจัย ๒ การวิจัยเพื่อสร้างงานวิจัยที่สามารถชี้แนะและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาโลจิสติกส์ และการจัดการห่วงโซ่อุปทาน ที่เกี่ยวกับการจัดซื้อวัตถุดิบ การขนส่ง การจัดการสินค้าคงคลัง การส่งมอบสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพ สิ่งอำนวยความสะดวกและกฎระเบียบ ที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกและนำเข้าสินค้า ระบบโลจิสติกส์ และกลยุทธ์ของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บทบาทและความสำคัญของระบบโลจิสติกส์ต่อการพัฒนา และการยกระดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แผนงานวิจัย ๓ การวิจัยเศรษฐกิจของประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน ที่เกี่ยวกับลักษณะโครงสร้างภูมิประเทศ ทรัพยากรที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการเปรียบเทียบสภาพเศรษฐกิจของประเทศในประชาคมอาเซียน ในด้านความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิต การพัฒนาเกษตรกรรม อุตสาหกรรม การค้าระหว่างประเทศ และการลงทุน ปัจจัยที่เป็นตัวนำตลอดจนปัญหาและอุปสรรค รวมทั้งนโยบายเศรษฐกิจที่สำคัญต่อประชาคมอาเซียนในแต่ละประเทศ

แผนงานวิจัย ๔ การวิจัยเพื่อหาแนวทางการวิจัยด้านสินค้า และบริการของกลุ่มประชาคมอาเซียนที่มีศักยภาพในการแข่งขันกับตลาดโลก และการวิจัยด้านสินค้า และบริการในกลุ่มประชาคมอาเซียน หรือนอกกลุ่มประชาคมอาเซียนที่ควรลงทุนในประเทศที่อยู่ภายในอาเซียนเอง และที่ควรมาลงทุนในประเทศไทย

แผนงานวิจัย ๕ การวิจัยด้านกฎหมายเพื่อสร้างมาตรฐานการร่วมมือกันในอาเซียน และกฎหมายจะเข้าไปมีบทบาทกับทุกกิจกรรมต่าง ๆ จึงควรมีการทบทวนกฎหมายภายใน และระหว่างประเทศ รวมถึงกฎระเบียบต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการเป็นประชาคมอาเซียน รวมทั้งการประกันภัยที่เกี่ยวข้องกับระบบโลจิสติกส์ด้วย เพื่อสร้างความเป็นธรรมกับสมาชิกทุกคนในอาเซียน

แผนงานวิจัย ๖ การวิจัยด้านรายละเอียดข้อตกลง ข้อยกเว้น ระยะเวลาที่มีผลบังคับใช้ผลกระทบที่เกิดจากข้อตกลงรวมทั้งโอกาสและความท้าทายต่อภาคการผลิต การดึงดูดการลงทุน และการเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือของไทย โดยข้อตกลงที่สำคัญภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อาทิ ข้อตกลงการค้าสินค้าอาเซียน กรอบข้อตกลงการค้าบริการอาเซียน (ASEAN Framework Agreement on Services : AFAS) ข้อตกลงการลงทุนอาเซียน การเคลื่อนย้ายแรงงานฝีมือ นอกจากนี้เนื้อหายังครอบคลุมความตกลงด้านอื่น ๆ ได้แก่ มาตรฐานสินค้าอาเซียน ด้านวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม และการเชื่อมโยงอาเซียน รวมทั้งข้อตกลงของอาเซียนกับพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ข้อตกลงของเขตการค้าเสรีอาเซียน-จีน ข้อตกลงของเขตการค้าเสรีอาเซียน-อินเดีย และกรอบความร่วมมืออาเซียนบวกสาม

กลยุทธ์ที่ ๒ การวิจัยด้านเตรียมความพร้อมในการเป็นประชาคมความมั่นคงอาเซียน

เป้าประสงค์ : สร้างงานวิจัยที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ได้จริงกับหน่วยงาน องค์กร ภาครัฐ เอกชน และประชาชน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แก้ไขปัญหาภายในภูมิภาคโดยสันติวิธี และยึดมั่นในหลักความมั่นคงรอบด้าน ประกอบด้วย ๔ แผนงานวิจัย ดังนี้

- แผนงานวิจัย ๑ การวิจัยเพื่อสร้างค่านิยมและแนวปฏิบัติร่วมกันของอาเซียนในด้านต่าง ๆ
- แผนงานวิจัย ๒ การวิจัยเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถของอาเซียนในการเผชิญกับภัยคุกคามความมั่นคงในรูปแบบเดิมและรูปแบบใหม่บนพื้นฐานของการมีความมั่นคงของมนุษย์
- แผนงานวิจัย ๓ การวิจัยเพื่อเสริมสร้างความมีเสถียรภาพทางการเมืองของภูมิภาคอันถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม
- แผนงานวิจัย ๔ การวิจัยเพื่อเสริมสร้างให้ประชาคมอาเซียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันที่แน่นแฟ้น และสร้างสรรค์กับประชาคมโลกโดยมีเป้าหมายให้อาเซียนมีบทบาทนำในภูมิภาค

กลยุทธ์ที่ ๓ การวิจัยด้านการศึกษาเรียนรู้สังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียน

เป้าประสงค์ : สร้างงานวิจัยที่ส่งเสริมความร่วมมือด้านการศึกษาและการวิจัยด้านวัฒนธรรมกับสถาบันการศึกษาทั้งในและต่างประเทศ ให้เห็นความงามงดงามสุนทรีย์ของชีวิตสังคมและวัฒนธรรมของกันและกัน ประกอบด้วย ๔ แผนงานวิจัย ดังนี้

แผนงานวิจัย ๑ การวิจัยเพื่อเตรียมความพร้อมของการเข้ามาลงทุนภายในประเทศของกลุ่มอาเซียนด้วยกัน การเข้าออกของประชาชน การเรียนรู้ภาษา วัฒนธรรมระหว่างกัน รวมทั้งการสร้างความสะดวกสบายระหว่างกัน

แผนงานวิจัย ๒ การวิจัยเพื่อสร้างความเป็นประเทศกลุ่มเดียวกัน เพื่อสร้างความเป็นหนึ่งในอาเซียน ด้วยการศึกษาด้านภาษา วัฒนธรรม ที่สามารถเป็นมาตรฐานเดียวกันเพื่อการเคลื่อนย้ายของประชาชนในอาเซียนได้อย่างสะดวก เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน เป็นต้น

แผนงานวิจัย ๓ การวิจัยเพื่อสร้างคู่มือในการเผยแพร่ทางวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แผนงานวิจัย ๔ การวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้ทางวัฒนธรรมของประเทศในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

กลยุทธ์ที่ ๔ การวิจัยด้านการสร้างความเข้าใจภาคประชาชน ในการเป็นประเทศในประชาคมอาเซียน

เป้าประสงค์ : สร้างงานวิจัยที่ได้รับการยอมรับและนำไปใช้ได้จริงในภาคประชาชน ประกอบด้วย ๓ แผนงานวิจัย ดังนี้

แผนงานวิจัย ๑ การวิจัยเพื่อวิเคราะห์ผลกระทบจากเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในภาคประชาชน

แผนงานวิจัย ๒ การวิจัยเพื่อสร้างคู่มือในการชี้แนะและเสนอแนะแนวทางความร่วมมือกับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในภาคประชาชน

แผนงานวิจัย ๓ การวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรมการเผยแพร่ข้อมูลข่าวความร่วมมือกับกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

๕. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของยุทธศาสตร์การวิจัย (Critical Success Factors)

๑. การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความร่วมมือกับกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพื่อให้นำไปประยุกต์ได้

๒. การสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ก่อให้เกิดความร่วมมือกันด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างยั่งยืน

๓. การพัฒนานักวิจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ในกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเป็นนักปฏิบัติโดยเรียนรู้และประเมินความร่วมมือกันไปในเวลาเดียวกัน